

مناطق آزاد کشور که در گذشته نه چندان دور به عنوان دروازه‌ای برای واردات شناخته می‌شدند، اکنون با مأموریت‌های جدیدی از تجارت به تولید تغییر مسیر داده‌اند. براساس سیاست‌های جدیدی که برای این مناطق تدوین شده، قرار است که مناطق آزاد کشور نقش برجسته‌تری در رونق اقتصاد بازی کنند. عبدالرحیم کردی، مدیرعامل منطقه آزاد چابهار در گفت‌وگو با «ایران» از جزئیات تغییر مأموریت مناطق آزاد و نتایج آن در سه سال گذشته می‌گوید و تصویر منطقه آزاد چابهار در سال 1400 را ترسیم می‌کند.

اکنون در آستانه هفته دولت هستیم. در منطقه آزاد چابهار چه اتفاقاتی در جذب سرمایه و تولید رخ داده است؟

اجازه بفرمایید به جای اینکه فقط درباره دولت دوازدهم حرف بزنم، در مورد تحولات مناطق آزاد در دولت‌های یازدهم و دوازدهم توضیح بدهم چون به نوعی آنچه در دولت دوازدهم اتفاق افتاده مجموعه سیاستگذاری‌ها و برنامه‌هایی بوده که از ابتدای دولت یازدهم شروع شده است.

موضوع مناطق آزاد به صورت عام یک ماجرای همیشه پر چالش و پر حاشیه در تمام ۲۵ سال گذشته بوده است. شاید دلیل اصلی این بوده که ما در دو دهه گذشته هیچ وقت برنامه مشخص و روشنی که مبتنی بر یک مأموریت از قبل تعیین شده برای این مناطق باشد، نداشتیم. اساساً برخلاف همه جای دنیا به جای اینکه منطقه آزاد را به عنوان بستر مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری و با زیرساخت‌های مناسب و در قواره و استانداردهای بین‌المللی داشته باشیم متأسفانه این مسأله در ایران اتفاق نیفتاد. به جای این مهم همیشه از طریق واردات و دریافت بخشی از عوارض گمرکی این کار را انجام می‌دادند از محل عوارضی که دریافت می‌کردند، بودجه‌ای تعریف و صرف توسعه زیرساخت‌ها می‌شد و بعد از تکمیل زیرساخت‌ها به دنبال جذب سرمایه‌گذار می‌رفتیم.

بعد از ۲۵ سال ما اکنون شاهد این هستیم که اکثر زیرساخت‌های اساسی و مهم اگرچه در مقایسه با بسیاری از ناحیه‌های صنعتی و شهرک‌های سرزمین اصلی یا در مقایسه با آن نسبتاً خوب باشد، اما در مقایسه با مناطق آزاد دیگر مناطق دنیا و آنچه که مورد انتظار بوده متأسفانه خیلی قابل دفاع نیست.

در دولت یازدهم مهم‌ترین مسأله‌ای که به آن پرداخته شد یا صورت مسأله‌ای که در مناطق آزاد با آن مواجهه صورت گرفت این بود و شاهد یک رویکرد اساسی در بحث منطقه آزاد بودیم. در ابتدای دولت یازدهم با آسیب‌شناسی مناطق و دلایل عدم موفقیت و اشکالاتی که در این مسیر وجود داشت نقشه راه کلانی ترسیم شد که در آن برای همه مناطق مأموریت‌های مشخصی تعریف شد و با دو شعار مهم شفافیت مناطق و برنامه‌ریزی مبتنی بر مأموریت مسیر آغاز شد و خوشبختانه این موضوع در دولت دوازدهم با بسترسازی که در دولت یازدهم صورت گرفت آغاز مناسبی برای مناطق آزاد شد.

براین اساس در سال‌های اخیر اهدافی را که برای مناطق آزاد تعریف شده بود چه در حوزه تولید چه در حوزه صادرات همه را توانستیم محقق کنیم، اما در چابهار رویکرد ما تغییر استراتژی از تجارت به تولید در ابتدای دولت بوده است. در همین راستا بسترها و زیرساخت‌های مورد نیاز تولید را چه در حوزه سخت‌افزار و چه در بسترهای نرم‌افزاری و فضای کسب و کار فرآیندها را کاملاً مورد بازنگری قرار دادیم، روندها را کوتاه کردیم، سامانه‌ها و سیستم‌هایی را که هم به شفافیت و هم به سرعت دادن به کارها کمک می‌کرد، استقرار دادیم. در حال حاضر در چابهار برای شروع یک کسب و کار همه آنچه مورد نیاز یک سرمایه‌گذار است از طریق سامانه و پنجره واحد، قابل رهگیری و دنبال کردن است. این بخش عمده‌ای از دغدغه سرمایه‌گذارانی است که در گذشته درباره نحوه واگذاری

طرح‌ها، زمین و شرایط پروژه‌ها نگران بودند و با این اقدامات، این دغدغه برطرف شده است که یک دستاورد بزرگ محسوب می‌شود.

نتیجه این تغییر رویکردها چه بوده است؟

حاصل این شفافیت و اصلاح فرآیندها امروز این است که ما در سه سال گذشته به اندازه ۱۰ سال قبل قرارداد سرمایه‌گذاری منعقد کردیم یعنی تقریباً بیش از ۵ هزار میلیارد تومان در قالب حدود ۴۴۰ تا ۴۵۰ طرح سرمایه‌گذاری را قرارداد بسته‌ایم. البته این تعداد منهای دو پروژه مهم فولاد و پتروشیمی است. میزان سرمایه‌گذاری در مجموعه فولاد تقریباً به تنهایی در فاز اول حدود ۱۳۰ میلیون یورو است و مجموعه فولاد و پتروشیمی تقریباً ۵ تا ۶ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری می‌شود. انتظارمان این است که در سال ۱۴۰۰ به بهره‌برداری برسند و قریب به ۶۰۰ میلیون یورو سرمایه‌گذاری فاز یک آنها است که در حال محقق شدن است.

سرمایه‌گذاران از چه کشورهایی هستند؟

همگی سرمایه‌گذارها داخلی هستند. ما در بخش سرمایه‌گذاری خارجی به دلیل فضای بین‌المللی ناشی از تحریم‌ها خیلی موفق نبودیم اگرچه که در دوره برجام سرمایه‌گذاری‌های خوبی از کشور هلند، کره، چین و هند شروع شد و درخواست‌هایی که حتی منجر به عقد قرارداد و تحویل زمین هم شد منتهی بعد از زیرپا گذاشتن برجام توسط آمریکا بسیاری از این سرمایه‌گذاران فعالیت‌های خود را متوقف کردند که ان شاء الله با بهبود فضا و تغییر و با این مذاکراتی که در حال انجام است بتوانیم شرایطی را مهیا کنیم که بتوانند سرمایه‌گذاری‌های خود را ادامه دهند.

هم‌اکنون فرآیند سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار چگونه است؟

نکته مهم در تغییر مسیر از تجارت به تولید زیرساخت و بهبود فضای کسب و کار بود. در بهبود فضای کسب و کار در ارتباط با سیستم‌ها و فرآیندها اقدامات خیلی خوبی را انجام دادیم، ثبت شرکت در چابهار امروز یک فرآیند حداکثر ۴۸ ساعته است، اصلاحی که در نحوه قراردادهای واگذاری‌ها در سیستم املاک ما صورت گرفته به گونه‌ای است که رانت سفته بازی زمین و فضایی که در ارتباط با نحوه واگذاری زمین غبارآلود بود به کلی از بین رفته است، قراردادهای ما نوعی قرارداد حق انتفاع است و مشروط به اجرای طرح بوده و این به سود سرمایه‌گذار است و نیاز نیست منابعی را برای قیمت زمین تخصیص دهد و در ابتدای کار منابع را می‌تواند به پروژه خود تزریق کند. از طرف دیگر برای سازمان اطمینان حاصل می‌شود که سرمایه‌گذار انجام دهنده کار است چرا که در این نوع قراردادهای اگر تولیدکنندگان یا صاحبان سرمایه نتوانند پروژه را به بهره‌برداری برسانند سازمان حقی را برایشان متصور نیست. دو اتفاق با این نوع قرارداد افتاده که تعداد قراردادهای ما کاهش پیدا کرده و نکته خوب دوم این است که قراردادهایی که منعقد می‌شوند صد درصد آن محقق می‌شوند. معنای آن این است که بخشی از قراردادهایی که اصطلاحاً با رویکرد و نگاه دریافت زمین یا سفته بازی زمین وارد این فضا می‌شدند دیگر بستری برای این کار نمی‌بینند و تولیدکنندگان وارد این سرمایه‌گذاری‌ها می‌شوند.

در دولت دوازدهم چه تعداد واحد تولیدی فعال شدند؟

در سه سال گذشته بیش از ۲۷۰ پروانه بهره‌برداری صادر کردیم یعنی ۲۷۰ واحد تولیدی به بهره‌برداری رسیده‌اند، ارزش تولیدات ما از ابتدای سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ که چیزی حدود ۵۰ میلیارد تومان بود در سال گذشته از حدود ۵۰۰ میلیارد تومان عبور کرد. اگرچه که قبل از سال ۱۳۹۷ این عدد به ۱۰۰۰ میلیارد هم رسید. امید داریم که طرح‌های شروع شده تا پایان سال ۱۳۹۹ به بهره‌برداری برسند.

چابهار چه جایگاهی در نگاه کشورهای منطقه دارد؟

در شرایط امروز در منطقه به دلیل زیرساخت‌های نسبتاً مناسبی که در چابهار فراهم شده شاهد یک توجه بین‌المللی خاص خصوصاً توسط همسایگان شمالی که در خشکی محصور هستند و دسترسی به آب‌های آزاد ندارند و در سال‌های گذشته رشد اقتصادی خوبی را

تجربه کردند، هستیم. از طرفی هم کشورها و اقتصادهای نوظهور تلاش زیادی برای دسترسی به این بازارها دارند برای اینکه بتوانند دسترسی اقتصادی خود را هم در تأمین مواد اولیه و هم در فروش محصولات خود تأمین کنند مثل چین، هند و ژاپن. به هر حال نقطه پیوند و رسیدن آنها به همدیگر چابهار است. خوشبختانه در برنامه‌هایی که در دولت‌های یازدهم و دوازدهم به‌صورت کاملاً منسجم و هدفمند در تکمیل زیرساخت‌های شرق کشور با تمرکز بر سواحل مکران و به‌صورت ویژه چابهار داشته بخش عمده‌ای از زیرساخت‌ها امروز آماده بهره‌برداری است.

بندر شهید بهشتی به‌عنوان تنها بندر اقیانوسی کشور امروزه شرایط کاملاً برابر با بندر رقیب خود در منطقه دارد از باب امکانات و زیرساخت‌های پهلوگیری، تخلیه و بارگیری کشتی‌ها که این بندر در توافقنامه‌ای که بین کشورهای افغانستان، ایران و هند منعقد شد، تمرکز اصلی را دارد و خوشبختانه در راستای اجرای این توافقنامه بخش عمده‌ای از تجارت افغانستان و هند از طریق چابهار در حال انجام است. این‌ها کمک کرده تا جایگاه اقتصادی و مقیاس حمل و نقل و ترانزیتی چابهار تغییر کند. طبیعی است که امروز با این رویکرد و حجم باری که وارد می‌شود توجیه دارد که ما پروژه راه‌آهن را سرعت دهیم که خوشبختانه این نیز سرعت گرفته و مورد تأکید شخص رئیس جمهوری است به طوری که در دو هفته گذشته ریل‌گذاری خط هم شروع شد. این بدان معناست که زیرساخت اولیه کار تقریباً آماده‌سازی شده است که ان شاءالله در سال ۱۴۰۰ ما را با اتصال چابهار به شبکه سراسری راه‌آهن وارد یک فصل جدیدی خواهد کرد. اینها همه علامتی برای سرمایه‌گذاران است.

به بستر سازی‌ها و تغییر مأموریت در مناطق آزاد به‌خصوص چابهار اشاره کردید، با توجه به اتفاقاتی که شما بخشی از آن را توضیح دادید در پایان دولت دوازدهم با چه منطقه آزاد چابهار مواجه هستیم؟ تا آن موقع صد درصد پروژه‌های جدیدی افتتاح خواهد شد، زیرساخت‌ها تکمیل می‌شود؟

در پایان دولت دوازدهم ما منطقه آزاد چابهار را منطقه آزادی می‌بینیم که ابتدا موانع پیشرفت آن مرتفع شده است. این منطقه تا قبل از این حتی یک مرز رسمی زمینی، هوایی یا دریایی هم نداشت، خوشبختانه با تأکیدات و اهتمامی که در این دولت صورت گرفت موضوع مرز منطقه آزاد چابهار (خشکی، دریایی و هوایی) مرتفع شد. پروژه توسعه منطقه آزاد چابهار که در سال گذشته در مجلس به تصویب رسید و اکنون در حال اجرای آن هستیم، نقطه عطف تاریخی است که در این دوره اتفاق افتاد و روند سرمایه‌گذاری‌ها و تحولات منطقه را سرعت خواهد بخشید.

ما در پایان این دولت حتماً نگاه غالب تولید بر تجارت را در منطقه آزاد چابهار شاهد خواهیم بود و زیرساخت‌های اساسی حمل و نقل در چابهار کامل و مهیا خواهد بود. در پایان این دولت راه‌آهن، جاده، حمل و نقل دریایی و هوایی یعنی ۴ شق حمل و نقل را همزمان در چابهار خواهیم داشت و این مزیتی است که چابهار را به لحاظ رقابتی از همه همسایگان و رقبای منطقه‌ای جلوتر خواهد برد.

تا پایان این دولت همه تلاشمان بر این است که حداقل یک واحد پتروشیمی و اولین واحد فولاد را به بهره‌برداری برسانیم. تلاش ما این بوده که آشتی بین منطقه آزاد و جامعه محلی را برقرار کنیم، شهر چابهار به‌صورت کامل در پایان این دولت در منطقه آزاد خواهد بود و مردم چابهار مشابه تمام فعالان در منطقه از تمام مزایا و مشوق‌های قانونی برخوردار خواهند بود. در این دوره از طریق سه محور بهداشت، آموزش و توانمندسازی بحران زیرساختی خصوصاً در بحث تأمین آب را تا پایان این دولت در شهر چابهار مرتفع خواهیم کرد.

اینها تصویری از چابهار است که ما در پایان این دولت داریم، اما بیشتر علاقه‌مندم که از چابهار یک یا دو دهه آینده صحبت کنم. بر مبنای توافقی‌هایی که در توافقنامه چابهار، عشق‌آباد و در کریدور بسیار مهم و استراتژیک جنوب به شمال موسوم به «نوستراک» صورت گرفته، دولت مصمم است تا این مسیرها را به‌درستی تعریف و فعال کند. چابهار در دهه آینده یک هاب تولیدی و توزیعی بزرگ منطقه است که تمام بنادر همسایه به آن وابسته هستند و از سوی دیگر ارتباط محکمی با کشورهای آسیای میانه، افغانستان و روسیه ایجاد خواهد شد.

